

СИСТЕМНО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

A Охарактеризовано системно-культурологічний аспект формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у єдності положень системного та культурологічного наукових підходів. Провідними методологічними підходами до формування організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації визначено: системний (уможливорює розкриття цілісності об'єкта дослідження, неперервність між його компонентами: метою, змістом, засобами, формами та результатами діяльності; розгляд процесу формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів як динамічної системи, що містить реалізацію цілісності й наступності змісту в логічній послідовності етапів і технологій професійної підготовки та проведення поетапного моніторингу навчальних результатів здобувачів вищої освіти – знань, умінь, навичок, компетентностей і якостей для забезпечення розуміння соціокультурних механізмів перетворення майбутнього магістра фармації на суб'єкта саморозвитку та самовиховання, свідомої мотивації у ставленні до навчання, активності в пізнавальній і практичній діяльності) та культурологічний (уможливорює осмислення й реалізацію цінностей, що є універсальними для професії, особистісну потребу в самореалізації та самовдосконаленні, фахові ціннісні орієнтації та загальнолюдські цінності майбутніх фармацевтів – аксіологічний аспект; та забезпечення прищеплення переконання, що найбільшій важливості необхідно надавати людському життю через збереження здоров'я й надання належної компетентної фармацевтичної допомоги – деонтологічний аспект).

Ключові слова: науковий підхід; системний підхід; культурологічний підхід; майбутні фармацевти; організаційно-управлінська культура

S *Sholoyko Natalia. Systematic and cultural aspects of the formation of organizational and management culture of future pharmacists.*

This article describes the systemic and cultural aspects of the formation of the organizational and managerial culture of future pharmacists with the unity of the provisions of systemic and cultural scientific approaches. The leading methodological approaches to the formation of the organizational and management culture of future masters of pharmacy are defined as: systemic (enables the disclosure of the integrity of the research object, continuity between its components: purpose, content, means, forms and results of activity; consideration of the process of formation of the organizational and management culture of future pharmacists as dynamic system, which includes the implementation of the integrity and continuity of the content in a logical sequence of stages and technologies of professional training and the implementation of step-by-step monitoring of the educational results of those obtaining higher education - knowledge, abilities, skills, competences and qualities to ensure an understanding of the socio-cultural mechanisms of the transformation of the future master of pharmacy into a subject self-development and self-education, conscious motivation in the attitude to learning, activity in cognitive and practical activities) and cultural (enables the understanding and implementation of values that are universal for the profession, personal sleep, the need for self-realization and self-improvement, professional value orientations and universal human values of future pharmacists - an axiological aspect; and ensuring the instillation of the belief that the highest importance must be given to human life through the preservation of health and the provision of appropriate competent pharmaceutical care - the deontological aspect).

Key words: scientific approach; systemic approach; cultural approach; future pharmacists; organizational and managerial culture

Шолойко Наталія Василівна, кандидатка фармацевтичних наук, доцентка, доцентка кафедри організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Україна

Sholoyko Nataliya, Candidate of Pharmaceutical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pharmacy Organization and Economics, O. O. Bogomolets National Medical University, Ukraine

E-mail: nvsholoiko@gmail.com

Постановка проблеми. В умовах воєнного конфлікту фармацевтична галузь України має стати одним із рушіїв економіки; не зважаючи на те, що на сході країни зруйновано близько 500 аптек, фармацевтичні підприємства працюють, лікарські засоби (ЛЗ) виробляються та здійснюється їх обіг [12]. ВООЗ сформульовано основні цілі, які передбачають зміцнення системи охорони здоров'я України для задоволення нагальних потреб у цій сфері восьми мільйонів внутрішньо переміщених осіб; відбудови пошкодженої інфраструктури охорони здоров'я та відновлення закладів спеціалізованої допомоги в регіонах, що підконтрольні уряду; прагнення гарантувати доступ

до медичних препаратів шляхом реімбурсації або іншими методами [5].

Реалізація поставлених завдань функціонування фармацевтичних підприємств неможлива без усвідомлення виключної ролі високих життєвих і трудових цінностей, професіоналізму в діяльності керівників і співробітників аптечних підприємств. Серед чинників, які впливають на ефективність діяльності фармацевтичного сектора в сучасних умовах, важливого значення набуває організаційно-управлінська культура фахівців фармації, які мають володіти знаннями про управлінську працю та процеси управління фармацевтичними кадрами; засобами досяг-

нення мети й підвищення ефективності роботи аптечних підприємств; уміти використовувати сучасні інформаційні технології та засоби комунікацій, необхідні в управлінському процесі, вміти вчасно приймати кваліфіковані рішення.

Виклики, що постають перед фармацевтичною галуззю на сучасному етапі, актуалізують завдання формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів, що постають перед вищою фармацевтичною освітою України. Розмаїття методологічних підходів до підготовки фармацевтичних кадрів, які мають перебудувати процес функціонування фармацевтичних підприємств згідно з вимогами суспільства, потребують глибокого та змістовного аналізу, дослідження методологічної основи відповідної стратегії підготовки фармацевтів. У цьому контексті найбільшій увазі необхідно надати підвищенню загального рівня організаційно-управлінської культури майбутнього магістра фармації, яка має засновуватися на системно-культурологічному аспекті, що дозволить окреслити цілі та цінності професійної підготовки майбутніх фармацевтів, забезпечити набуття ними досконалих навичок спілкування в різних життєвих ситуаціях; створення нових систем цінностей; формування здатності до розв'язування двозначних, суперечливих, парадоксальних ситуацій; до самоосвіти, саморозвитку, співробітництва; розвиток ефективної самооцінки, особистої прихильності до організаційної та глобальної культури.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Значної уваги вчених з проблем загального менеджменту і маркетингу надається питанням ефективності управлінських рішень (І. Гевко, Г. Кочетова, Л. Кравченко, Б. Літовченко, Ю. Петруня, Дж. Сарторі та ін.). Специфіку управлінської діяльності у фармацевтичних закладах охарактеризовано в наукових працях З. Мнушко, Л. Дорохової, Н. Діхтярової, О. Посилкіної, І. Міщенко, Т. Артюх та ін.; питання підготовки фармацевтичних кадрів на основі організаційно-інформаційних, фармакоекономічних та маркетингових досліджень розглядають Б. Громовик, О. Заліська, Т. Калинюк, А. Немченко, Б. Парновський, О. Пімінов, М. Сятиня, В. Толочко, В. Трохимчук, Л. Яковлева та ін. Проте, вагомі соціокультурні зміни вимагають оновлення аналізу результатів досліджень у контексті визначення змісту основних методологічних підходів до формування організаційно-управлінської культури майбутніх фахівців галузі фармації.

Мета полягає в науковому обґрунтуванні системно-культурологічного аспекту формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у процесі фахової підготовки.

Викладення основного матеріалу. Актуальність досліджень методології формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів зумовлена аналізом її стану й необхідністю розв'язання конкретних проблем і корисних завдань на практиці, що, у свою чергу, відповідає запитові суспільства (зовнішнього середови-

ща) на підвищення рівня соціальної відповідальності всіх суб'єктів фармації. Фармацевтична система рефлексує на цей запит і створює необхідні умови (трудова, матеріальна, інформаційна, фінансова) для виконання тієї чи іншої функції або напряму діяльності. Однак потрібно враховувати, що із позицій системного підходу, коли особливу увагу звертають на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків фармацевтичної системи, на процес об'єднання основних понять у спільну теоретичну картину, професійна культура фармацевта як певна сукупність матеріальних і духовних цінностей фахівця-фармацевта, його духовних особистісних якостей як засобів професійної та управлінської підготовки відображує специфічний спосіб організації діяльності, ставлення до себе, до інших людей і суспільства загалом. У нинішніх складних обставинах реалізація професійних завдань потребує наявності у майбутніх магістрів фармації сукупності управлінських компетентностей, що забезпечують виконання дій з аналізу виробничої ситуації, формулювання цілей і альтернативних способів їх досягнення, вибору оптимального рішення, організації ефективної роботи колективу, способів реалізації прийнятого рішення, його контролю та корекції тощо.

Нині, як ніколи раніше, якість людських ресурсів галузі фармації визначається рівнем їхньої професійної культури, організаційно-управлінської зокрема; у зв'язку з чим пошук необхідних підходів до формування такого виду культури майбутніх фармацевтів, спроможних розв'язувати проблеми сьогодення, є актуальним і своєчасним [10].

Із позицій *системного наукового підходу* вчені провідну увагу традиційно звертають на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків пропонованої системи, на процес об'єднання основних понять у спільний теоретичний контекст, що дає змогу виявити сутність її цілісності, розробити методологію наукового дослідження з оформленням її як низки завдань, сукупності логічних прийомів, методичних правил і принципів; системний підхід зумовлює також необхідність розчленування багатокomпонентного об'єкта на основі принципу найбільшої важливості зв'язків для множини елементів при різноманітті їхніх типів у конкретному складникові системи [2].

Так пояснюємо потребу дослідити й розробити модель системи формування організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації під впливом сучасних соціокультурних процесів розвитку галузі, визначити нормативно-правове поле й основні принципи, якими зумовлене це формування.

В основі функціонування будь-якої системи лежать об'єктивні загальні закони – закон збереження і закон неперервного розвитку, які пояснюють сутність прагнення системи до рівноваги, її стійкість. Така рівновага має динамічний характер, оскільки досягається в результаті зміни стану рівноваги, що й означає розвиток системи. Розвиток є незворотною, закономірною зміною, в результаті

якої виникає новий стан складу або структури системи, а також кількісні (у вигляді зростання) та якісні перетворення на основі використання потенційних можливостей із метою вдосконалення. Сутність системного підходу до управління діяльністю суб'єктів фармацевтичного ринку полягає у визначенні взаємопов'язаних процесів й управлінні ними для досягнення цілей, спрямованих на підвищення результативності та ефективності діяльності, такою є система менеджменту діяльності, що побудована на основі процесної наукової позиції.

Системний підхід передбачає дотримання основних законів системи, а саме: композиції, тобто узгодження спільної і часткової мети; пропорційності, що визначає високу якість на всіх етапах процесу – внутрішня пропорційність повинна поєднуватись із зовнішньою пропорційністю, тобто відповідним рівнем розвитку елементів зовнішнього середовища, зважання на «вузьке місце», де особливої уваги надають найслабшому елементові системи; онтогенезу, що враховує послідовність стадій життєвого циклу підготовки фахівця; інтеграції, що спрямовує систему на високий рівень організації і дає змогу одержати синергетичний ефект; інформованості, що виділяє інформаційне забезпечення як головну умову конкурентоспроможності та стійкості, формулює вимоги до побудови системи (статичний стан) і до її функціонування (динамічний стан).

Системний підхід уможливорює логічно обґрунтоване наукове бачення дослідження об'єктів як складних явищ, які містять окремі елементи з численними внутрішніми й зовнішніми зв'язками; він дозволяє глибше вивчити об'єкт управління, отримати повніше уявлення, виявити причинно-наслідкові зв'язки між окремими частинами об'єкту; необхідною умовою такого стану є використання математичних методів, проте значення підходу виходить за ці рамки. Цей підхід припускає всебічний облік специфічних характеристик моделі відповідного об'єкта, що визначають його структуру, а, отже, й організацію; основою цього підходу є дотримання принципів системності.

До системних принципів відносять: принцип кінцевої мети, принцип вимірювання, принцип єдності, принцип зв'язності, принцип модульної побудови, принцип ієрархії, принцип функціональності, принцип розвитку, принцип децентралізації, принцип невизначеності [7, с. 166].

Отже, системний підхід уможливорює розкриття цілісності об'єкта дослідження, неперервність між його компонентами: метою, змістом, засобами, формами та результатами діяльності; розгляд процесу формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів як динамічної системи, що містить реалізацію цілісності й наступності змісту в логічній послідовності етапів і технологій професійної підготовки та проведення поетапного моніторингу навчальних результатів здобувачів вищої освіти – знань, умінь, навичок, компетентностей і якостей. Це забезпечує розуміння соціокультурних механізмів перетворення майбутнього магістра фармації на

суб'єкта саморозвитку та самовиховання, свідомої мотивації у ставленні до навчання, активності в пізнавальній і практичній діяльності.

Культурологічне усвідомлення норм поведінки фармацевта, спрямоване на підвищення ефективності лікарської терапії і створення сприятливої атмосфери в стосунках із хворими, лікарями, колегами, підлеглими актуалізує питання моральності фармацевтичних працівників, унормовує деонтологічні вимоги та правила їхньої діяльності, акцентує почуття професійного обов'язку, совісті, честі й гідності як ознаки професійної культури. Культуру майбутніх фармацевтів на засадах культурологічного наукового підходу розглядаємо як інтегративну особистісно-професійну якість представників фахової групи, що сприяє формуванню моральної свідомості (сукупність цінностей і норм, що стають особистісними переконаннями і спрямовують професійну діяльність особистості на формування й відтворення вимог суспільства в галузі охорони здоров'я й фармацевтичних послуг), яка постійно переосмислюється та вдосконалюється в ході професійної діяльності впродовж життя. Сутність організаційно-управлінської культури майбутнього фармацевта полягає в поєднанні ціннісно-змістового, особистісно-емоційного й комунікативно-соціального аспектів професійної діяльності фахівця. Тому для всебічного визначення та пізнання предмета дослідження – формування організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації – доцільно розкрити зміст культурологічного наукового підходу до цього феномену, що є багатокомпонентним і цілісним педагогічним явищем або процесом, який реалізується з урахуванням низки значущих методологічних аспектів.

Питаннями професійної культури займається широке коло науковців різних напрямів: соціології, педагогіки, психології, менеджменту. Наразі в багатьох галузях науки напрацьовані окремі підходи до визначення, формування та розвитку професійної культури фахівців. Серед вітчизняних і закордонних учених, які займаються питаннями професійної культури, можна виділити Л. Богданову, А. Губу, Д. Єрохіна, Н. Єпіхіна, С. Королюк, Л. Кравченко, Л. Паруніна, І. Сабатовську, Г. Чижаків та ін.

Культурологічний підхід в організаційно-управлінській діяльності займає одне з провідних місць, адже саме такий підхід в управлінні підприємством фармації виходить на перший план, тому що нині відбувається концептуальна перебудова бачення бізнесу, роботи з персоналом, клієнтами, партнерами тощо. Значний внесок в ефективний менеджмент робить саме професійна культура управлінського персоналу, оскільки керівництво несе відповідальність за діяльність усього підприємства, рішення, які воно приймає, безпосередньо впливають на кінцевий результат роботи всього підприємства. Розроблення ефективних рішень – основна передумова забезпечення конкурентоспроможності підприємства, якість таких рішень

залежить від рівня організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації.

Взаємозумовленість системного й культурологічного підходів до формування професійної культури управлінського персоналу засновується на твердженні, що професійна культура – це система, яка складається із сукупності елементів, пов'язаних між собою. У значенні таких елементів можемо розглядати компетентності керівників, знання, навички, вміння, професійні якості, цінності та інше в залежності від теоретичної позиції щодо визначення цього поняття. Більшість науковців і спеціалістів сфери дослідження професійної культури управлінського персоналу є прибічниками системного підходу та розглядають процес формування професійної культури з точки зору цього підходу, адже особистісні якості управлінського персоналу, їх формування та аналітичний розвиток і вдосконалення незмінно впливають на загальну професійну культуру.

До системного розуміння розвитку професійної культури майбутніх фармацевтів можна віднести твердження про те, що розвиток цінностей (як індивідуальних, так і особистісних) впливає на формування та розвиток цієї культури загалом. Накопичення, освоєння, розуміння та прийняття цінностей, на думку І. Рисіна, Г. Чижакової, І. Купчигиної та ін. [13; 17], становить фундамент формування професійної культури. Розвиток управлінської професійної культури відносять до цінностей управління кадрами підприємства; згідно з М. Портером – це додатковий вид діяльності щодо створення професійних цінностей [9].

Для культурологічного наукового підходу значущим є діалектичний метод пізнання. Діалектика (від грецької діалектікі – мистецтво вести бесіду, сперечатися) – вчення про об'єктивну суперечливість буття, тотожність протилежностей (кінцеве та нескінченне, перервне і неперервне, зв'язок і відокремленість, сталість і мінливість), які, однак, не нейтралізуються взаємно, а реалізується у своїй тотожності як рух, розвиток і творчість, розгортаються в багатоманітність конкретних форм суцього [16, с. 158].

Це зумовлює з'ясування суперечностей у сутності освітнього феномену формування організаційно-управлінської культури фармацевтів, розкриває особливості структури такого формування, виявляє закономірності для формулювання організаційно-методичних умов реалізації.

За подібним алгоритмом учені рекомендують з'ясувати суперечності:

- абсолютне в безумовності організаційно-управлінської культури фармацевтичної сфери та відносне як особистий моральний обов'язок кожного окремого майбутнього фармацевта зокрема;

- необхідність надання клієнтові аптеки інформації щодо фармакологічних властивостей лікарського препарату та випадковість у сприйнятті наданої інформації клієнтом аптеки як рекламної;

- заперечення комерціалізації міркувань і збільшення товарообігу аптеки шляхом збільшення продаж;

- попит на лікарські засоби з природними активними фармацевтичними інгредієнтами та ліки виготовлені за індивідуальними прописами у клієнтів аптек і скорочення чисельності аптек, що мають ліцензії на виготовлення вищевказаних ліків;

- мінливість і неминучість професійної фармацевтичної деформації та необхідність у конкурентоспроможних компетентних фахівцях фармацевтичної галузі [18].

У контексті вимог щодо етики професійної діяльності магістрів фармації постає проблема співвідношення деонтологічного та аксіологічного аспектів культурологічного підходу. Деонтологія (від грецької deon – належне і logos – учення) – розділ етики, в якому розглядаються проблеми належного. Деонтологію як вчення про належне відрізняють від аксіології (науки про цінності) [15, с. 110]. Аксіологія (від грецької αξία – цінність, вартість, та λόγος – слово, поняття) – вчення про цінності, філософська теорія цінностей, що з'ясує якості й властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольняти потреби, інтереси та бажання людей [16, с. 14]. Під професійними цінностями майбутніх фармацевтів розуміють «повагу до пацієнта, його честі, гідності та волі, прояви уваги, співчуття та турботи, а також збереження конфіденційності та дотримання професійних обов'язків» [11, с. 91]. Отже, осмислення й реалізацію цінностей, що є універсальними для професії, передбачено аксіологічними аспектами системи фахової підготовки. Головною цінністю деонтологічного аспекту культури майбутніх фармацевтів є «принцип прищеплення найбільшої важливості людському життю через збереження здоров'я й надання належної компетентної фармацевтичної допомоги» [18]. Аксіологічний аспект враховує особистісну потребу в самореалізації та самовдосконаленні, фахові ціннісні орієнтації та загальнолюдські цінності майбутніх фармацевтів.

Сформована професійна культура майбутніх фармацевтів надасть змогу в повному обсязі та доцільно надавати належну фармацевтичну допомогу. Л. Буданова акцентує на тому, що фармацевтична освіта «складна й гетерогенна соціальна система цілеспрямованої підготовки й удосконалення практичних і науково-педагогічних фармацевтичних кадрів; відповідно до принципів світової системи освіти в XXI ст., в основу моделі сучасної фармацевтичної освіти закладено етику професії, цілісність особистості та світосприйняття, фармацевтичну культуру й свідомість» [1, с. 116). Аналіз навчальної документації, робіт вітчизняних і зарубіжних учених свідчить, що проблемам формування організаційно-управлінської культури надається значної уваги, культурологічним змістом насичують навчальні дисципліни, проводять індивідуальні, групові, факультативні заняття, спрямовані на її розвиток.

Професійна фармацевтична освіта України зазнала суттєвих змін. Як підкреслює В. Сліпчук, нині «освіта фарма-

цєвтів має одні з найкращих освітніх показників у нашій державі, вона прогресивно інтегрується до Європейського освітнього простору, активно й цілеспрямовано впроваджуючи світові освітні стандарти в систему підготовки фахівців» [14, с. 63]. Учена наголошує на «формуванні й прищепленні членам нашого суспільства шанобливого ставлення до професій, зміцнення авторитету фармацевтичної галузі через підготовку висококваліфікованих кадрів – еліти суспільства, у тому числі й для входження в ЄС, відкриття нових актуальних спеціальностей, неперервне вдосконалення змісту освіти, широке запровадження нових технологій і форм освіти, нарощування наукового потенціалу галузі, забезпечення інтеграції фармацевтичної науки та практики, вдосконалення післядипломної освіти, здійснення кадрового моніторингу, створення системи атестації та сертифікації фармацевтичних кадрів на державному рівні» [там само, с. 63].

Водночас Н. Вєтютнева, С. Убогов, Г. Загорій переконують, що, попри позитивні зрушення в напрямі впровадження етичних принципів «у сучасну фармацевтичну практику України, ця сфера має низку невирішених питань; так, на рівні регуляторних органів, підприємств та закладів фармацевтичного сектору недостатньо приділяється уваги питанням професійної культури, мають місце випадки незнання, грубих порушень або формального підходу до дотримання етичних положень і норм» [там само, с. 63].

М. Васильєвою аксіологічно визначено основну мету формування фахової культури в контексті підготовки «до здійснення нормативної професійної поведінки в галузі практичної професійної діяльності через формування системи ціннісних мотивів, деонтологічних знань, умінь, навичок, особистісно значущих якостей і вмій здійснювати рефлексію власної поведінки, тобто, метою є формування деонтологічної компетентності (інтегрованої особистісної якості, що показує теоретичну і практичну готовність до здійснення нормативної професійної поведінки)» [13, с. 17].

Формування професійної культури майбутніх магістрів фармації передбачає надання належної фармацевтичної допомоги клієнтам аптеки, в першу чергу, спрямованої на милосердне консультування з приводу лікування, а вже потім – на отримання фінансового прибутку аптечної установи, тому Н. Губіна наголошує, що важливими «є знання й використання етичних критеріїв просування лікарських препаратів на ринок, оскільки робота в аптеці має комерційний характер, однак у центрі діяльності фармацевта має бути не прибуток, а інтереси хворого» [6, с. 267].

Більшість вітчизняних науковців вважають, що розвиток професійної культури та відповідної поведінки неможливий без системного виховання особистісних ціннісних рис, таких як сумлінність, порядність, відповідальність, неупередженість; за В. Вишневським, «головним завданням медичних навчальних закладів є виховання та підго-

товка кваліфікованих фахівців із дотриманням принципів чуйності, милосердя стосовно хворої людини, здатності володіти словом та емоціями» [4, с. 17].

О. Ісаєва у своїх працях окреслює необхідність толерантності в освітньому процесі фармацевтів, що забезпечує клінічне мислення як орієнтир фахової діяльності та морально-етичні якості майбутніх медичних працівників [8, с. 532].

Більшість вітчизняних науковців у формуванні професійної культури фармацевтів убачають прищеплення етико-деонтологічних основ поведінки, серед яких – відповідальність, обов'язковість, порядність, сумлінність, чесність; водночас зарубіжні науковці у цьому процесі надають перевагу нормативно-правовій базі, корпоративній етиці, розвиткові комунікативних якостей особистості. Дослідження фахової культури та її організаційно-управлінського компонента вітчизняними й зарубіжними вченими підтверджують її вагомість у вихованні конкурентоспроможного фахівця фармацевтичної галузі, формуванні в майбутніх магістрів фармації професійно важливих підстав для надання якісної фармацевтичної допомоги.

Під системним формуванням культури особистості І. Шеплякова розглядає «цілісний процес (від лат. «processus» – просування), складниками якого є, по-перше, накопичення фахівцем знань про наявні у суспільстві уявлення про належне, по-друге, їх теоретичне осмислення, усвідомлення та емоційно-ціннісне «забарвлення», по-третє, вироблення на цій основі імперативів діяльності в структурі особистості майбутнього фахівця, що забезпечать його готовність до якісної реалізації нормативних вимог у професійній діяльності» [19, с. 155].

Отже, попередньо означені системний і культурологічний наукові підходи потребують вдумливої інтеграції своїх наукових засад, коли значуще формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів втілюється в послідовній багаторівневій і багатокомпонентно взаємопов'язаній причинно-наслідковій системі, яка поєднує:

- надсистему формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у процесі професійної підготовки – вивчення змісту спеціальних фахових дисциплін (організації та економіки фармації, охорони праці в галузі тощо) та реалізацію завдань комплексу практик;
- підсистему – формування організаційно-управлінської культури під час вивчення фармакології, фармацевтичної хімії, фармакогнозії, технології ліків тощо;
- об'єкт визначення – професійну підготовку майбутніх магістрів фармації;
- предмет визначення – систему формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів; знаходження в системі – професійної освіти її місця і значення;
- функції та елементи формування – технічні та електронні носії, матеріали соціокультурного характеру, етичні

кодекси фармацевтів (міжнародні, зарубіжні, вітчизняні, регіональні, місцеві), норми та правила професійної поведінки, матеріали наочного виявлення моральних переконань і почуттів, електронні ресурси науково-методичного супроводу тощо;

– властивості освітньої діяльності – врахування готовності здобувача вищої освіти до занять, його інтелектуальної спроможності, рівня вмотивованості, стану усвідомлення культурозначення, індивідуальних особливостей фізичного, психологічного, соціального стану, врахування вікових, національних, етнічних специфічних характеристик особистості;

– суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини учасників освітнього процесу щодо формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів;

– зовнішні показники процесу підготовки – мікросередовище закладу вищої освіти, його якість і комфортність.

Висновки. Отже, провідними методологічними підходами до формування організаційно-управлінської культури майбутніх магістрів фармації визначено: системний (уможливлює розкриття цілісності об'єкта дослідження, неперервність між його компонентами: метою, змістом, засобами, формами та результатами діяльності; розгляд процесу формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів як динамічної системи, що містить реалізацію цілісності й наступності змісту в логічній послідовності етапів і технологій професійної підготовки та проведення поетапного моніторингу навчальних результатів здобувачів вищої освіти – знань, умінь, навичок, компетентностей і якостей для забезпечення розуміння соціокультурних механізмів перетворення майбутнього магістра фармації на суб'єкта саморозвитку та самовиховання, свідомої мотивації у ставленні до навчання, активності в пізнавальній і практичній діяльності) та культурологічний (уможливлює осмислення й реалізацію цінностей, що є універсальними для професії, особистісну потребу в самореалізації та самовдосконаленні, фахові ціннісні орієнтації та загальнолюдські цінності майбутніх фармацевтів – аксіологічний аспект; та забезпечення прищеплення переконання, що найбільш важливості необхідно надавати людському життю через збереження здоров'я й надання належної компетентної фармацевтичної допомоги – деонтологічний аспект.

Перспективи подальших досліджень окресленої проблеми полягають в адаптуванні ідей, положень і технологічних механізмів системно-культурологічного аспекту процесу формування організаційно-управлінської культури майбутніх фармацевтів у процесі фахової підготовки у вітчизняних закладах вищої професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Буданова Л. Г. Особливості професійної підготовки студентів для фармацевтичної галузі в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 110–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_19 (дата звернення: 21.11.2015).

2. Вайжинський С. Е., Щербак Т. І. *Методика та організація наукових досліджень* : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Васильєва М. П. *Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 38 с.
4. Вишневський В. А. *Современные подходы к деонтологии и воспитательной работе со студентами медицинских вузов. Проблемы непрерывной медицинской освіти та науки*. 2014. № 3. С. 15–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psmno_2014_3_5 (дата звернення: 16.11.2015).
5. ВООЗ та її партнери будуть застосовувати поетапний підхід до відновлення системи охорони здоров'я. *Interfax-Україна*. 19.05.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/833319.html>.
6. Губіна Н. В. Етика і деонтологія у фармації: нові аспекти викладання в рамках кредитно-модульної системи. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Медицина*. 2015. Вип. 1. С. 266–268. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UNUMED_2015_1_56 (дата звернення: 21.01.2016).
7. Демченко В. О., Андреева І. Г. Застосування системного підходу в управлінні суб'єктів фармацевтичного ринку. *Сучасна фармація: історія, реалії та перспективи розвитку* : матеріали наук.-практ. конфер. з міжнар. участю, присвяч. 20-й річниці заснування Дня фарм. працівника України, м. Харків, 19–20 вересня 2019 р. Харків : НФаУ, 2019. Т. 2. С. 166–167.
8. Ісаєва О. С. Особливості формування комунікативної культури майбутнього фахівця медичного профілю. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 38/39. С. 134–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_20 (дата звернення: 25.11.2015).
9. Камерон К., Куинн Р. *Диагностика и измерение организационной культуры / пер. с англ. И. В. Андреевой*. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 320 с.
10. Кравченко Л. М., Бухун А. Г. *Неперервна громадянська освіта як технологія національно-патріотичного виховання майбутніх військовослужбовців. Імідж сучасного педагога* : електрон. наук.-практ. журн. 2021. № 1 (196). С. 72–76. URL: <http://isp.poipro.pl.ua/article/view/225181>
11. Мельничук І. М., Стасюк І. Л. Особливості формування деонтологічної компетентності у професійній підготовці майбутніх бакалаврів сестринської справи. *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 90–93. URL: <http://moloduyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/23.pdf> (дата звернення: 12.09.2017).
12. На сході України на сьогодні зруйновано близько 500 аптек. *Interfax-Україна*. 26.05.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/834959.html>.
13. Рисин И. Е. *Эффективность управленческого труда: политико-экономические исследования* : монография. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1990. 118 с.
14. Сліпчук В. Л. Підготовка фахівців фармацевтичної галузі в Україні в умовах євроінтеграції. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 3/4. С. 63–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2014_3-4_14 (дата звернення: 22.09.2015).
15. Тофтул М. Г. *Сучасний словник з етики* : словник. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
16. *Філософський енциклопедичний словник* / гол. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Арбіс, 2002. 744 с.
17. Чижакова Г. И., Купчигина И. М. *Изучение профессиональной культуры сотрудников ОВД. Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 1 (28). С. 30–35.
18. Шафранська Т. Ю. *Формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 359 с.
19. Шеплякова І. О. Системний підхід до формування деонтологічної культури майбутніх соціальних педагогів у соціально-виховному середовищі ВНЗ. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 48. С. 153–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_48_19 (дата звернення: 06.01.2016).

References

1. Budanova, L. H. (2014). *Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky studentiv dlia farmatsevtichnoyi haluzi v Ukraini [Peculiarities of professional training of students for the pharmaceutical industry in Ukraine]. Pedagogika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh [Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]*, 36, 110-117. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_19 [in Ukrainian].
2. Vazhynskiy, S. E., & Shcherbak, T. I. (2016). *Metodyka ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen [Methodology and organization of scientific research]: navchalnyi posibnyk*. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].
3. Vasylieva, M. P. (2004). *Teoretychni osnovy deontologichnoi pidhotovky pedahoha [Theoretical foundations of deontological teacher training]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
4. Vyshnevskiy, V. A. (2014). *Sovremennye podkhody k deontolohyy u vospytatelnoi rabote so studentamy medytsynskyykh vuzov [Modern approaches to deontology and educational work with medical students]. Problemy bezpererвної medychnoi osvity ta nauky [Problems of continuous*

- medical education and science*, 3, 15-17. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psmno_2014_3_5 [in Ukrainian].
5. VOOZ ta yii partnery budut zastosovuvaty poepapnyi pidkhdid do vidnovlennia systemy okhorony zdorovia [WHO and its partners will use a phased approach to rebuilding the health care system]. Interfax-Ukraine. 19.05.2022. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/interview/833319.html> [in Ukrainian].
  6. Hubina, N. V. (2015). Etyka i deontolohiia u farmatsii: novi aspekty vykladannia v ramkakh kredytno-modulnoi systemy [Ethics and deontology in pharmacy: new aspects of teaching within the credit-module system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho un-tu. Medytsyna [Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Medicine]*, 1, 266-268. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/UNUMED_2015_1_56 [in Ukrainian].
  7. Demchenko, V. O. & Andreieva, I. H. (2019). Zastosuvannia systemnoho pidkhodu v upravlinni subiektiv farmatsevychnoho rynku [Application of a system approach in the management of pharmaceutical market subjects]. In *Suchasna farmatsiia: istoriia, realii ta perspektyvy rozvytku [Modern pharmacy: history, realities and development prospects]: materialy nauk.-prakt. konferentsii z mizhnar. uchastiu, prysviach. 20-y richnyi zasnuvannia Dnia farm. pratsivnyka Ukrainy (Vol. 2, pp. 166-167)*. Kharkiv: NFaU [in Ukrainian].
  8. Isaieva, O. S. (2013). Osoblyvosti formuvannia komunikativnoi kultury maibutnoho fakhivtsia medychnoho profilu [Peculiarities of the formation of the communicative culture of the future medical specialist]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity [Problems of engineering and pedagogical education]*, 38/39, 134-141. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2013_38-39_20 [in Ukrainian].
  9. Kameron, K., & Kuyyn, R. (2001). *Dyahnostyka y yzmerenye orhanyzatsyonnoi kultury [Diagnostics and measurement of organizational culture]*. Sankt-Peterburg: Pyter [in Russian].
  10. Kravchenko, L. M., & Bukhun, A. H. (2021). Neperervna hromadianska osvita yak tekhnolohiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia maibutnikh viiskovosluzhbovtsiv [Continuous civic education as a technology of national-patriotic education of future military personnel]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 1 (196), 72-76. Retrieved from <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/225181> [in Ukrainian].
  11. Melnychuk, I. M., & Stasiuk, I. L. (2017). Osoblyvosti formuvannia deontolohichnoi kompetentnosti u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh bakalavriv sestrynskoi spravy [Peculiarities of the formation of deontological competence in the professional training of future nursing bachelors]. *Molody vchenyi [A young scientist]*, 3 (43), 90-93. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/23.pdf> [in Ukrainian].
  12. Na skhodi Ukrainy na sohodni zruinovano blyzko 500 aptek [In the east of Ukraine, about 500 pharmacies have been destroyed to date]. Interfax-Ukraine. 26.05.2022. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/interview/834959.html> [in Ukrainian].
  13. Rysyn, Y. E. (1990). *Effektyvnost upravlencheskogo truda: polytyko-ekonomycheskye yssledovaniya [Efficiency of managerial work: political and economic studies]: monohrafiya*. Voronezh: Yzdatelstvo Voronezhskoho un-ta [in Russian].
  14. Slipchuk, V. L. (2014). Pidhotovka fakhivtsiv farmatsevychnoi haluzi v Ukraini v umovakh yevrointegratsii [Preparation of fakhivtsiv pharmaceutical galuzi in Ukraine in the minds of eurointegration]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka [Permanent professional education: theory and practice]*, 3/4, 63-68. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2014_3-4_14 [in Ukrainian].
  15. Toftul, M. H. (2014). *Suchasnyi slovnyk z etyky [Modern dictionary of ethics]: slovnyk*. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
  16. Shynkaruk, V. I. (Ed.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Arbys [in Ukrainian].
  17. Chyzhakova, H. Y., & Kupchyhyna, Y. M. (2007). Yzuchenye professionalnoi kultury sotrudnykov OVD [Studying the professional culture of police officers]. *Psykhopedahohyka v pravoohranytelnykh orhanakh [Psychopedagogy in law enforcement]*, 1 (28), 30-35 [in Ukrainian].
  18. Shafranska, T. Yu. (2018). *Formuvannia deontolohichnoi kultury maibutnikh farmatsevtiv v protsesi vyvchennia profesiino-orientovanykh dystsyplin [Formation of deontological culture of future pharmacists in the process of studying professionally oriented disciplines]*. (PhD diss.). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
  19. Shepliakova, I. O. (2015). Systemnyi pidkhdid do formuvannia deontolohichnoi kultury maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u sotsialno-vykhovnomu seredovyshchi VNZ [A systematic approach to the formation of the deontological culture of future social pedagogues in the socio-educational environment of universities]. *Pedahohika ta psykholohiia [Pedagogy and psychology]*, 48, 153-162. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_48_19 [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 24.10.2022